

PRIVALOMAS LIETUVOS BANKŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ATSKLEIDIMAS FINANSINĖSE ATASKAITOSE

KRISTINA RUDŽIONIENĖ¹, ZITA GEDUTIENĖ²

Vilniaus universitetas (Lietuva)

ANOTACIJA

Nuo 2017 metų įsigaliojus ES Direktyvai 2014/95/EU, kai kurioms ES įmonėms socialinės atsakomybės atskleidimas tapo privalomas, tad aktualu iširti, kaip įmonės, taip pat ir bankai, laikosi šio reguliavimo ir nuo ko jis priklauso. Straipsnio tikslas – iširti privalomo Lietuvos bankų socialinės atsakomybės atskleidimo 2015–2019 metais lygį ir veiksnius. Taikyta atliktų empirinių tyrimų apžvalga, palyginamoji analizė, tyrimui atlikti – statistinė analizė, koreliacija, regresija. Sukūrus socialinės atskaitomybės atskleidimo indeksą, atlikta penkių didžiausių Lietuvos bankų socialinės atsakomybės ataskaitų turinio analizė. Bankai 2015–2016 metais savanoriškai atskleidė socialinę atsakomybę, tačiau nuo 2017 metų kai kuriuose bankuose atskleidimas buvo nepakankamas. Bankai pateikė daugiau informacijos bendromis, o ne konkrečius bankų sektoriaus temomis. Hipotezės dėl banko turto ir ataskaitų puslapių skaičiaus poveikio socialinės atsakomybės atskleidimui pasitvirtino, tuo tarpu hipotezės dėl banko pelningumo ir kapitalo pakankamumo santykio poveikio socialinės atsakomybės atskleidimui nepasitvirtino.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: *socialinė atsakomybė, atskleidimas, bankai, Lietuva.*

JEL KLASIFIKACIJA: M14, G21.

DOI: <https://doi.org/10.15181/rfds.v36i1.2390>

Įvadas

Temos aktualumas. Pastaraisiais dešimtmečiais visuomenė taip pasikeitė, kad dabar pelnas laikomas tik sudedamąja legitimumo dalimi – įvairios suinteresuotosios asmenų grupės skatina įmones daugiau dėmesio kreipti į žmoniškumus, gamtos apsaugos ir kitus socialinius jos veiklos padarinius. Įmonių socialinė atsakomybė (toliau – ĮSA) suvokiama kaip savanoriškas verslo įsipareigojimas praktikai, prisidedančiai prie tvarios ekonominės plėtros. Ši idėja grindžiama dialogu su suinteresuotosiomis šalimis ir atsakomybės prisiėmimu už ekonominį, socialinį ir aplinkosaugos poveikį aplinkai bei etišką elgesį. Šiuo metu pasaulyje, ypač Europoje, tvarus vystymasis, ĮSA tampa verslo praktika, o jos atskleidimas kartu su įmonių finansinėmis ataskaitomis iš savanoriško tampa privalomu, kurį reglamentuoja valstybių įstatymai.

Vis dėlto raginimai įmonėms taikyti ĮSA praktiką ir ją atskleisti yra tik dalis pasaulinės iniciatyvos, siekiant darnaus vystymosi. 2015 metais šios iniciatyvos Jungtinių Tautų apibendrintos nustatytuose tvaraus vystymosi tiksluose, kur įtrauktas ir visuotinis raginimas veikti, derinant pagrindinius tvaraus vystymosi socialinius ir aplinkosaugos tikslus. Įgyvendinti 17-a tikslų iki 2030 metų siekiama tokiomis temomis kaip klimato kaita, ekonominė nelygybė, tvarus vartojimas, inovacijos, taika ir teisingumas (UNDP, 2020). Taigi šiuo metu tvarumo siekis darosi konkretnesnis ir aktualesnis kiekvienai valstybei ar įmonei. Ne išimtis šioje srityje yra ir finansų sektorius, ypač įvertinus, anot O. Weber'io (2018), Pasaulio banko skaičius, kad įgyvendinant numatytus tikslus iki 2030 m. kasmet reikės 5–7 trilijonų dolerių, o nacionalinės vyriausybės skirs

¹ Kristina Rudžionienė – profesorė, Vilniaus universiteto Kauno fakulteto Socialinių mokslų ir taikomosios informatikos institutas
Moksliniai interesai: finansinė apskaita, informacijos atskleidimas
El. paštas: Kristina.rudzioniene@knf.vu.lt

² Zita Gedutienė – Vilniaus universiteto Kauno fakulteto Socialinių mokslų ir taikomosios informatikos institutas, tvaryjū finansų ekonomikos magistrė
El. paštas: zita.gedutiene@gmail.com

tik 50–80 %. Tad būtina, kad finansų sektorius prisidėtų prie tvaraus vystymosi tikslų finansavimo ir padėtų panaikinti esamą finansavimo spragą (Weber, 2018).

2008 m. pasaulinės finansų krizės laikotarpiu paaiškėjo, kad finansų sektorius nevisiškai suderintas su plačiai paplitusiu visuomenės tikslu – tvaria ateitimi. Krizė atkreipė dėmesį į nepakankamą finansų sektoriaus ĮSA praktiką ir sustiprino visuomenės etiška pagrįsto finansavimo bei investavimo praktikos poreikį. Taigi išorinis spaudimas tapti skaidresniu ir atsakingesniu verslu gerokai išaugo, didėjant susirūpinimui dėl bankų poveikio aplinkai ir formuojantis socialiniam požiūriui (Manes-Rossi ir kt., 2018).

Išskirtinis finansų sektoriaus vaidmuo siekiant tvaraus vystymosi tikslų tenka bankams. Kaip ir kitos įmonės, jie yra orientuoti į pelną, tačiau norėdami pasipelnyti naudojami trečiųjų šalių jiems patikėtais ištekliais, jų veikla grindžiama vadinamuoju visuomenės pasitikėjimu. Tai reiškia ypatingus įsipareigojimus visuomenei, didesnę ĮSA. Bankai savo veiksmais ir įtaka socialinei aplinkai gali padėti palengvinti arba – priešingai, sustiprinti pagrindines socialines ir ekonomines problemas, su kuriomis susiduria šiuolaikinė visuomenė. Finansų institucijų, ypač bankų, veiklos rezultatai vertinami ne tik ekonominiu, teisiniu, bet ir etikos požiūriu. Bankininkystės versle santykiai su klientais, darbuotojais, verslo partneriais, valstybe grindžiami tarpusavio pasitikėjimu (Jasevičienė, 2012). Bankai, vykdydami finansavimo veiklą, gali padaryti didelę žalą visuomenei ir aplinkai, suteikdami paskolas įmonėms, kurios gamina nesaugius produktus, savo veikloje pasitelkia abejotinas tiekimo grandines, teršia aplinką ar pažeidžia žmogaus teises (Lentner, Szegedi, Tibor, 2015). Bankų skolinimo veikla ypač svarbi kovojant su kenksmingomis ir neetiškais pramonės šakomis, kurios susijusios su lošimų veikla, tarša, ginklų prekyba (Shen, Wu, Chen, Fang, 2016). Svarbus žingsnis darnaus vystymosi link – socialinių ir aplinkos apsaugos kriterijų bankų kreditų versle nustatymas. Taikomi kredito rizikos vertinimo kriterijai, kurie užkerta kelią bankams skolinti rizikingiems ir nepadoriems klientams, taip siekiant gerinti jų veiklos kokybę ir mažinti kredito įsipareigojimų nevykdymą (Weber, 2018; ElAlfy, Weber, 2019). T. B. Swanton'o, S. M. Gainsbury'io, A. Blaszczyński'o (2019) teigimu, finansų įstaigos turi padėti klientams gerinti jų finansinę būklę ir prisidėti prie visuomenės gerovės kėlimo, atsižvelgdami į jų atliekamą didelį vaidmenį kasdieniame gyvenime.

Bankai ne tik riboja savo veiklos neigiamą poveikį, mažindami finansinės veiklos riziką, bet ir sudaro galimybes teikdami savo produktus, taip teigiamai veikia tvarias vietas išleisdami tokius produktus, kaip žaliosios obligacijos, ar steigdami socialiai atsakingas investicijas (Weber, 2017; 2018). Pavyzdžiui, žaliosios obligacijos suteikia galimybę investuotojams paskirstyti savo lėšas klimato sprendimams ir tvariai plėtrai, naudojant kreditinį fiksuotą pajamų produktą. Taigi investuotojai gali paremti banko skolinimą projektams, kuriais siekiama sušvelninti klimato pokyčius, išlaikant finansines normas, palyginti su įprastomis obligacijomis (Weber, 2018).

Bankų, kaip valstybės ir visuomenės atžvilgiu svarbių institucijų, veikla tiesiogiai veikia kiekvieną, tad tikslinga teoriškai bei empiriškai nagrinėti bankų ĮSA atskleidimą.

Tyrimo problema. Analizuojant mokslinę literatūrą, pastebėta, kad savanoriškas ĮSA atskleidimas finansinėse ataskaitose XXI amžiuje ypač aktuali tema, tačiau pavienių sektorių, šiuo atveju finansinių institucijų, ĮSA atskleidimo tema rečiau nagrinėjama. Atliktas O. Weber'io, M. Diaz'o, R. Schwegler'io (2014) tyrimas atskleidžia, kad bankų atskaitomybė, palyginti su kitomis pramonės šakomis, vis dar menka. Suinteresuotosios šalys teigia tapusios didesnio skaidrumo ir patobulintų atskaitomybės standartų liudininkėmis. Tačiau investuotojai ir kitos suinteresuotosios šalys vis dar kritikuoja bankus dėl jų ataskaitų teikimo praktikos, ypač dėl to, kad jie neatskleidžia savo finansinių produktų bei paslaugų poveikio aplinkai, socialinei veiklai ir įmonių valdymui (Weber, Diaz, Schwegler, 2014; Lock, Seele, 2015; ElAlfy, Weber, 2019). Š. Leitonienės, A. Šapkauskienės (2016) teigimu, nors ĮSA atskleidimo reiškinys nemažai nagrinėtas tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkų tyrimuose, problema yra socialinės informacijos, atskleistos ĮSA ataskaitose, kokybė. Šių autorių tyrimo rezultatai atskleidė padidėjusią (pagal puslapių skaičių) ĮSA ataskaitų apimtį, tačiau šie pokyčiai ataskaitų kokybės nelėmė. Pastarajame dešimtmetyje atlikta nemažai bankų ĮSA savanoriško atskleidimo Azijos, Afrikos regiono šalyse (Hassan, Harahap, 2010; Lipunga, 2013; Ramdhony, 2015; Darus, Mad, Nejati, 2015; Abdillah, Husin, 2016; Qoyum ir kt., 2017; Kwamena, 2017; Zhu ir kt., 2017; Maqbool, Zameer, 2018; Mohammad, 2019; Orazalin, 2019), Europoje (Rogošić, 2014; Krasodomska, 2015; Birindelli

ir kt., 2015; Low, Klein, Pavicevac, 2020) empirinių tyrimų. E. Low, D. E. Klein'as, A. Pavicevac'as (2020) atliko kruopščią Europos bankų ĮSA ataskaitų atskleidimo kokybės ir ją lemiančių veiksnių empirinę analizę. H. L. Chih'as, H. H. Chih'as, T. Y. Chen'as (2010) atliko finansinių institucijų, taigi ir bankų, 34 pasaulio šalyse ĮSA ataskaitų veiksnių analizę. Lietuvoje bankų ĮSA atskleidimą tyrė V. Juščius (2009), R. Čiegis, R. Norkutė (2012), L. Dagilienė, Š. Leitonienė, A. Šapkauskienė (2016). Kituose tyrimuose (pvz., Leitonienė, Šapkauskienė, 2015) bankai dažnai patenka į ĮSA atskleidimą analizuojančių tyrimų imtis, tačiau iš jų padaryti vien bankams tinkamas išvadas gana sudėtinga. Be to, daugelyje ES ir Lietuvoje iki 2017 metų atliktų tyrimų analizuotas savanoriškas ĮSA atskleidimas, nes jis nebuvo reglamentuotas, taigi neprivalomas, išskyrus keletą valstybių. Nuo 2017 metų įsigaliojus ES 2014/95/EU direktyvai, kai kurioms įmonėms ĮSA atskleidimas tapo privalomas, tad aktualu ištirti, kaip bankai laikosi šio reguliavimo, ir nuo ko jis priklauso.

Tyrimo objektas – bankų socialinės atsakomybės atskleidimas.

Tyrimo tikslas – ištirti Lietuvos bankų socialinės atsakomybės (toliau – BSA) privalomo atskleidimo 2015–2019 metais lygį ir veiksnius. Šiam tikslui pasiekti nustatyti uždaviniai: 1) išanalizuoti BSA atskleidimo ištyrimo lygį; 2) remiantis esamu BSA privalomo atskleidimo reglamentavimu, nustatyti Lietuvos BSA atskleidimo tyrimo metodiką; 3) ištirti Lietuvos BSA atskleidimo lygį ir veiksnius 2015–2019 metais.

Tyrimo metodai. Išsikeltiems uždaviniams įgyvendinti taikoma mokslinės literatūros aprašomoji, lyginamoji analizė ir apibūdinimas bei sintezė, siekiant tyrimo rezultatų – turinio analizė, rezultatams pateikti – aprašomoji statistika, koreliacinė, regresinė analizės.

1. Bankų socialinės atsakomybės atskleidimo tyrimai

Nors tvarumo ataskaitos finansų sektoriuje per pastarąjį dešimtmetį padarė didelę pažangą (ElAlfy, Weber, 2019), atliktas O. Weber'io, M. Diaz'o, R. Schwegler'io (2014) tyrimas atskleidė, kad BSA veikla vis dar sudaro mažą dalį, lyginant su kitomis pramonės šakomis. Suinteresuotosios šalys teigia tapusios didesnio skaidrumo ir patobulintų atskaitomybės standartų liudininkės, tačiau investuotojai ir kitos suinteresuotosios šalys vis dar kritikuoja bankus dėl jų ataskaitų teikimo praktikos, ypač dėl to, kad jie neatskleidžia savo finansinių produktų ir paslaugų poveikio tvarumo aspektais (Weber, Diaz, Schwegler, 2014; Lock, Seele, 2015; ElAlfy, Weber, 2019). Remiantis šia išvada, papildomuose tyrimuose teigiama, kad bankai didžiąją ataskaitų dalį skiria tiesioginiam savo verslo veiklos poveikiui, pavyzdžiui, energijos, medžiagų naudojimui ir filantropinei veiklai, įskaitant labdarą ir savanorišką darbuotojų veiklą (Lock, Seele, 2015; ElAlfy, Weber, 2019). I. Lock'as, P. Seele (2015) teigia, kad daugiau nei pusė BSA ataskaitose pateiktos informacijos investavimo veiklos socialinės ir aplinkos rizikos neatskleidžia.

Pasaulyje atliekama gana daug empirinių tyrimų, nagrinėjančių BSA atskleidimo kiekybę ir kokybę bei jo veiksnius. Kol BSA atskleidimas nebuvo privalomas, tyrimuose daugiausia analizuotos BSA atskleidimo tendencijos, ypatumai, ryšiai su suinteresuotaisiais. Kai BSA atskleidimas ES tapo privalomas, empiriniuose tyrimuose išsamiau analizuojama BSA atskleidimo kokybė, veiksniai.

Islamiškų BSA atskleidimą konkrečioje šalyje, paprastai besivystančioje, analizavę mokslininkai (Hassan, Harahap, 2010; Lipunga, 2013; Darus, Mad, Nejati, 2015; Ramdhony, 2015; Abdillah, Husin, 2016; Kwamena, 2017; Qoyum ir kt., 2017) nustatė, kad bankai pateikia socialinės atsakomybės ataskaitas, tačiau vidutinis atskleidžiamos informacijos lygis jose buvo žemas (maždaug 30 % visos reikalaujamos pateikti informacijos), be to, vyrauja dėmesys vienai sričiai, pvz., su bendruomene susijusioms, žmoniškųjų išteklių veikloms, tiesa, ataskaitų apimtis bei kokybė gerėja ir vis labiau atitinka griežtėjančią reguliavimą. A. Qoyum'as, L. Mutmainah'as, J. Setyono, I. Qizam'as (2017) nustatė, kad islamo bankininkystėje direktorių valdybos dydis įtakos ĮSA atskleidimui neturi, o įmonės dydis teigiamai veikia BSA atskleidimą. Taigi besivystančiose islamo valstybėse matomi teigiami poslinkiai, rodantys, kad finansų įstaigos tampa vis socialiau atsakingos, nors N. Mohammad'o (2019) 2012–2017 metų Bangladešo BSA ataskaitų tyrimas atskleidė, kad vos keletas bankų atskleidė BSA ir tik 2017 metais bankai pradėjo teikti su aplinka, visuomene, valdymu, kartu ir finansais susijusią informaciją, tačiau tik trys bankai paskelbė tvarumo ataskaitą, laikydamiesi Pasaulio ataskaitų teikimo iniciatyvos (angl. *Global Reporting Initiative*, toliau – GRI) gairių.

N. Zhu ir kt. (2017) tyrė Kinijos, S. Maqbool'as, M. N. Zameer'is (2018) – Indijos BSA atskleidimą ir nustatė teigiamą BSA poveikį bankų finansinei veiklai, t. y. BSA teigiamai veikia pelningumą ir akcijų grąžą. N. Orazalin'as (2019) patvirtino, kad Kazachstano listinguojamų BSA atskleidimas teigiamai susijęs su banko dydžiu ir veiklos laikotarpiu, be to, bankai, turintys dalį užsienio nuosavybės, pateikia išsamesnę ir skaidresnę informaciją apie BSA nei vietiniams investuotojams priklausantys ir valstybiniai bankai.

J. Krasodomska (2015), ištyrusi 2005–2011 metų Lenkijoje veikiančių 12-os bankų vadovybės pranešimus, nustatė, kad juose BSA dažniausia atskleidžiama. 2011 metais informacijos kokybė buvo aukštesnė nei 2005 metais. A. Rogošić'ius (2014) nagrinėjo Bosnijos ir Hercegovinos, Kroatijos ir Juodkalnijos BSA atskleidžiamą informaciją. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad tik keturi bankai savo ataskaitose BSA atskleidžia, tarp jų trys bankai – iš Kroatijos. BVP vienam gyventojui, apskaitos ir atskaitomybės standartų tvirtumas, kaip parodė tyrimas, yra du instituciniai rodikliai, kurie skiria Kroatiją (nauja ES šalis) nuo kitų dviejų šalių, o bendras BSA atskleidimo lygis bankų sektoriuje yra gana žemas. Minėto autoriaus (Rogošić, 2014) teigimu, pagrindinis tyrimo rezultatas – BSA pateikimas susijęs su didesne turto ir pelno verte, tai paaiškina įvairių šalių BSA ataskaitų skirtumus. G. Birindelli ir kt. (2015), ištyrę 30 didžiausių Europos bankų, daugiausia D. Britanijos, Švedijos, Prancūzijos, BSA informacijos atskleidimo ir pelningumo ryšio nenustatė.

H. L. Chih'as, H. H. Chih'as, T. Y. Chen'as (2010), atlikę finansinių įstaigų, taigi ir bankų, 34 pasaulio šalyse ĮSA ataskaitų veiksmų analizę, nustatė, kad įmonės dydis ĮSA atskleidimui daro didelę įtaką, tuo tarpu veiklos efektyvumas su ĮSA atskleidimu nesusijęs.

E. Low, D. E. Klein'as, A. Pavicevac'as (2020) atliko Europos Centrinio Banko (toliau – ECB) prižiūrimų 76 Europos BSA ataskaitų atskleidimo kokybės ir ją lemiančių veiksmų empirinę analizę. Šio tyrimo rezultatai patvirtina ankstesnius tyrimus: atskleistas teigiamas reikšmingas ryšys tarp banko dydžio, ataskaitos puslapių skaičiaus, išorės audito ir BSA atskleidimo apimties, tačiau nenustatyta reikšmingo ryšio tarp banko pelningumo ir BSA atskleidimo lygio bei 1-o lygio kapitalo pakankamumo koeficiento (toliau – CET1). Listinguojami bankai vidutiniškai teikia daugiau BSA informacijos nei į biržos prekybos sąrašus neįtraukti bankai. Taigi šie tyrimo rezultatai atskleidžia, kad išorinis banko kapitalo užtikrinimas yra ne simbolinė priemonė, be to, užtikrina BSA atskleidimo lygį. Galiausiai patvirtinta hipotezė, kad bankai, skelbiantys atskirą BSA ataskaitą, o ne įtraukiantys atitinkamą informaciją į savo metinę finansinę ar integruotą ataskaitą, pateikia išsamesnę BSA informaciją. Ši analizė remiasi ankstesniais tyrimais ir toliau plečia žinias apie BSA atskleidimo praktiką.

2. Hipotezių kėlimas ir tyrimo metodika

Atlikus ankstesnių empirinių tyrimų apžvalgą, toliau formuluojamos hipotezės ir pasirenkama tyrimo metodika tolesniam tyrimui.

2.1. Hipotezių kėlimas

Didesnės įmonės gali daugiau investuoti į tvaraus vystymosi veiklas. Keletas tyrimų atskleidė teigiamą ryšį tarp banko dydžio ir BSA atskleidimo lygio (Qoyum ir kt., 2017; Orazalin, 2019; Low, Klein, Pavicevac, 2020). E. Bonsón'as, M. Bednárová (2015) pabrėžė, kad didesnės institucijos viešai tikrinamos labiau, nes yra labiau socialiai matomos. Atsižvelgiant į ankstesnius tyrimus, tikimasi teigiamos koreliacijos tarp banko dydžio ir BSA informacijos atskleidimo lygio, tad keliami tokia hipotezė:

H1: BSA atskleidimo lygis teigiamai koreliuoja su banko dydžiu.

Anksčiau atlikti tyrimai pateikė prieštaringas išvadas, analizuodami ryšį tarp finansinių rezultatų ir BSA atskleidimo. M. G. Soana (2009), R. Gamerschlag'as, K. Möller'is, F. Verbeeten'as (2011), E. Bonsón'as, M. Bednárová (2015), G. Birindelli ir kt. (2015) reikšmingos koreliacijos tarp ĮSA atskleidimo ataskaitų lygio ir įmonės finansinių rezultatų nenustatė. Vis dėlto dauguma tyrimų rodo teigiamą ryšį tarp šių dviejų kintamųjų (Van de Velde, Vermeir, Corten, 2005; McWilliams, 2006; Rogošić, 2014; Maqbool, Zameer, 2018). Be to, C. Carnevale, M. Mazzuca, S. Venturini (2012) pastebėjo, kad BSA ataskaitos yra labiau paplitusios

tarp bankų, gaunančių daugiau pelno ir turinčių daugiau nuosavo kapitalo. N. Zhu ir kt. (2017) atlikta analizė atskleidė, kad BSA atskleidimas daro didelę įtaką bankų veiklai, kai padidėjus BSA paprastai išauga ir efektyvumas. Tikėtina, kad minimalus BSA padidėjimas lems bankų veiklos produktyvumo gerėjimą ateityje. Remiantis anksčiau atliktais tyrimais, tikimasi teigiamos koreliacijos tarp banko pelningumo ir BSA atskleidimo lygio, tad keliama hipotezė:

H2: BSA atskleidimo lygis teigiamai koreliuoja su banko pelningumu.

CET1 leidžia bankui padengti netikėtus nuostolius ir taip išlikti mokiam. Paprastai bankai turi šiek tiek daugiau CET1, nei to reikalaujama, nes stengiasi patenkinti investuotojų ir kitų suinteresuotųjų šalių finansinio stabilumo bei aukšto kapitalo pakankamumo išlaikymo rodiklio reikalavimus. Manoma, kad bankai, kurių CET1 rodiklis didesnis, yra atsakingesni ir žvelgia į ateitį. E. Low, D. E. Klein'o, A. Pavicevac'o (2020) tyrimo rezultatai atskleidė, kad reikšmingo ryšio tarp banko CET1 ir BSA ataskaitos kokybės nėra. Atsižvelgiant į ankstesnius tyrimus, tikimasi teigiamos koreliacijos tarp banko CET1 ir BSA atskleidimo lygio, todėl keliama hipotezė:

H3: BSA atskleidimo lygis teigiamai koreliuoja su banko CET1 santykiu.

V. Muslu ir kt. (2019) teigimu, didesnė ĮSA ataskaitų apimtis rodo, kad pateikiama daugiau informacijos apie ĮSA praktiką. Be to, jie nustatė, kad ĮSA ataskaitos yra kokybiškesnės, kai jos yra ilgesnės arba turi daugiau skaitinio turinio. Kadangi ĮSA ataskaitų puslapių skaičius gali gerokai skirtis, įdomu iširti, kaip pateikiamos BSA informacijos kokybė ir ataskaitos puslapių skaičius tarpusavyje susiję. Galima daryti prielaidą, kad ilgesnes ataskaitas skelbiantys bankai atskleidžia daugiau informacijos apie BSA veiklą. Remiantis anksčiau atliktais tyrimais, tikimasi teigiamos koreliacijos tarp banko ataskaitos puslapių skaičiaus ir BSA atskleidimo lygio, todėl keliama hipotezė:

H4: BSA atskleidimo lygis teigiamai koreliuoja su ataskaitos, kur pateikiama BSA informacija, puslapių skaičiumi.

2.2. Tyrimo metodika

Atsižvelgiant į informacijos turinį, galima skirti privalomą ir savanorišką informacijos pateikimą. Pagrindinė informacija yra privaloma, tai reglamentuota nacionaliniuose teisės aktuose. Lietuvoje bankai finansinę apskaitą privalo tvarkyti remdamiesi Tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartais, tačiau juose yra vos keletas punktų, reikalaujančių viešai atskleisti įmonių socialinę ir aplinkosaugos informaciją, tad nefinansinės informacijos atskleidimas papildomai reglamentuotas. Svarbus žingsnis, reglamentuojant privalomąjį ĮSA informacijos atskleidimą, žengtas ES įsigaliojus 2014/95/EU direktyvai. Iki tol visa ĮSA informacija apie Europos įmones buvo atskleidžiama savanoriškai. Direktyva įpareigojo didžiuosius viešojo intereso Europos subjektus atskleisti nefinansinę informaciją apie savo veiklą ir jos poveikį aplinkosaugos, socialiniams ir su personalu susijusiems reikalams pagarbos žmogaus teisėms, kovos su korupcija ir kyšininkavimu aspektais. Šios direktyvos nuostatos perkeltos ir į Lietuvos Respublikos Įmonių finansinės atskaitomybės įstatymą, kuriame ĮSA ataskaitos rengimo ir skelbimo reikalavimai taikomi rengiant 2017 m. sausio 1 d. ir vėliau prasidedančių atskaitinių laikotarpių įmonių metinius pranešimus. Įmonės privalo rengti ĮSA ataskaitas, jeigu atitinka visus tris požymius: 1) yra viešojo intereso įmonė; 2) vidutinis darbuotojų skaičius viršija 500 žmonių; 3) yra didelė, t. y. turtas viršija 20 mln. eurų arba grynosios metinės pajamos didesnės nei 40 mln. eurų.

Lietuvos Respublikos Finansinių ataskaitų audito įstatyme nurodyta, kad viešojo intereso įmonė yra svarbi visuomenei dėl savo veiklos masto ar pobūdžio, klientų skaičiaus. Viešojo intereso įmonėmis įvardijamos ir finansų sektoriui priklausiančios įmonės, tokios kaip: bankas ir Centrinė kredito unija, draudimo įmonė ir kt. Taigi visi bankai, registruoti LR, nuo 2017 metų privalo teikti BSA ataskaitas, jei jų darbuotojų skaičius viršija 500 žmonių ir viršijamas vienas iš šių rodiklių: turtas – 20 mln. eurų arba grynosios metinės pajamos – 40 mln. eurų.

Kadangi privalomas SA atskleidimas įsigaliojo nuo 2017 metų, šiame tyrime analizuojamas BSA atskleidimas 2014–2019 metų laikotarpiu, t. y. treji metai, kai ĮSA atskleidimas buvo savanoriškas, ir treji metai, kai jis tapo privalomas. Taip atliekant tyrimą tikimasi išvelgti BSA atskleidimo pokyčius per ilgesnį laikotarpį ir suvokti privalomo atskleidimo reglamentavimo reikšmę.

Reikalavimas atskleisti BSA yra nustatytas, tačiau tikslų nurodymų, kaip tai daryti, yra daug ir įvairių. Bankas, rengdamas BSA ataskaitoje nurodytą pateikti informaciją, gali vadovautis šios informacijos atskleidimo reikalavimus nustatančiomis ES ar tarptautinėmis sistemomis ar metodikomis, tik būtina tai nurodyti pačioje ataskaitoje.

Įvairios tarptautinės organizacijos, Jungtinės Tautos (toliau – JT) ir ES siekia suderinti bei standartizuoti ĮSA ataskaitas, sudarydamos galimybę suinteresuotosiems šalims geriau palyginti rezultatus. 2017 metais 63 % didžiausių 100-o įmonių ir 75 % „Global Fortune 250“ įmonių taikė GRI ataskaitų sistemą (KPMG, 2017). Be bendrųjų ir konkrečiai temai skirtų ataskaitų teikimo gairių, GRI paskelbė konkretaus sektoriaus principus. Finansinių paslaugų sektoriaus priedas (FSSS) skirtas bankams, nes jie teikia papildomas gaires ir rodiklius, pritaikytus finansų sektoriui (ElAlfy, Weber, 2019; GRI, 2020). Finansų įstaigos raginamos informuoti apie savo tvarius ir sąžiningus produktų ženklavimo procesus bei savo produktų portfelį (GRI, 2020). Kitos tarptautinės gairės, kuriomis įmonės remiasi informuodamos apie ĮSA susijusias temas, yra JT pasaulinis susitarimas, ISO 26000 ir EBPO gairės. Tačiau tai ne ataskaitų teikimo, o labiau veikimo principai. Europos Komisija paskelbė neprivalomas Nefinansinių ataskaitų teikimo gaires, kuriose pateikti šeši pagrindiniai principai, kurių įmonės turėtų laikytis.

Siekiant įvertinti BSA informacijos atskleidimo lygį, tyrimui atlikti sudaromas BSA atskleidimo indeksas. Šis požiūris atliekant panašius tyrimus yra įprastas. Kadangi sunku įvertinti faktinę atskleidimo kokybę, atskleidimo indekso tyrimuose daroma prielaida, kad informacijos kiekybė ir kokybė tiesiogiai susijusios (Beattie, McInnes, Fearnley, 2004). BSA atskleidimo indeksui sudaryti būtina parinkti svarbiausią informaciją (elementus), kurią bankai privalo atskleisti, vadovaudamiesi kriterijais, kurie laikomi svarbiais tyrimų sričiai ir gauti iš ankstesnės literatūros, standartų, organizacijų, reglamentų ir kt. (Scaltrito, 2015).

Išanalizavus atliktuose panašiuose empiriniuose tyrimuose (Bonsón, Bednárová, 2015; Michelon ir kt., 2015; Habek, Wolniak, 2016; Low, Klein, Pavicevac, 2020) taikytus indeksus, šiam tyrimui naudojamas BSA atskleidimo indeksas sudarytas iš 32 elementų, kurie daugiausia pagrįsti GRI standartų, ES direktyvos ir Nefinansinių ataskaitų teikimo gairių deriniu. Ši požiūrį paskatino tai, kad GRI yra labiausiai paplitusi sistema, kurią visame pasaulyje taiko įmonės, teikiančios SA ataskaitas, o ES direktyvos ir gairės įgyvendinamos valstybių narių lygmeniu ir yra teisinis reikalavimas ĮSA ataskaitoms.

Remiantis E. Low, D. E. Klein'o, A. Pavicevac'o (2020) atliktu tyrimu, visi BSA atskleidimo indekso elementai suskirstyti į dvi dalis, siekiant atskleisti jų bendrą ir teminį sektoriaus pobūdį. Į bendrą skyrių įtraukta 13 elementų, daugiausia apimančių su kokybe susijusius aspektus: 1) nepriklausomo auditoriaus patikrinimas; 2) nuoroda į ES direktyvą; 3) ĮSA prioritetiniai klausimai; 4) ataskaitų teikimo sistemos; 5) įsipareigojimai, gairės, politika; 6) ĮSA valdymas; 7) nuoroda į Tvarios plėtros tikslus (angl. *Sustainable Development Goals*; toliau – SDG); 8) numatyta aiški ĮSA veikla, kuria siekiama prisidėti prie SDG; 9) Pusiaujo principų laikymasis; 10) su klimatu susijusių finansų darbo grupė; 11) informacijos reikšmingumo vertinimo atlikimo metodikos paaiškinimas; 12) informacija, kaip bankas bendrauja su suinteresuotosiomis šalimis; 13) informacija apie tvarumo indeksus, reitingus arba suteiktus ĮSA valdymo srities apdovanojimus.

Teminį BSA atskleidimo indeksą sudaro šešios kategorijos. Penkios iš jų pagrįstos minimaliais 2014/95/EU direktyvos turinio reikalavimais, t. y. aplinkosaugos, socialiniais, darbuotojų, žmogaus teisių, antikorupcijos ir kyšininkavimo. Sukurta dar viena kategorija, kad būtų atsižvelgta tik į finansų sektoriaus ypatybes. Kiekvienoje iš šių šešių kategorijų yra subkategorijų, pagrįstų konkrečiais GRI ar ankstesnių BSA tyrimų aspektais. Visa teminio BSA atskleidimo indekso struktūra sudaryta iš 19 elementų (1 lentelė).

1 lentelė. Bankų socialinės atsakomybės teminio atskleidimo indekso temos ir elementai

Aplinkos	Socialinė	Darbuotojai
Tiesioginis šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) išmetimas	Įmonių filantropija	Darbo sąlygos / aplinka
Nuotekos ir atliekos	Bendruomenės ir socialinė įtrauktis	Įvairovė, įtrauktis ir lygios galimybės
Energijos suvartojimas ir efektyvumas	Finansinė įtrauktis ir raštingumas	Įdarbinimas, mokymai ir švietimas
	Kliento duomenų apsauga ir privatumas	Darbuotojų sveikata ir sauga
Žmonių teisės	Antikorupcija ir kyšininkavimas	Bankų sektorius
Tiekimo grandinės skaidrumas	Pranešimas apie pažeidimus	Produktų ir paslaugų ženklavimas
	Kova su pinigų plovimu	Tvari finansavimo veikla ir principai
	Kovos su kyšininkavimu ir korupcija klausimai	Tvari investicinė veikla
	Mokesčių elgesio kodeksas	

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Low, Klein, Pavicevac, 2020

Nustačius visus BSA indekso elementus, apskaičiuojama bendra BSA informacijos atskleidimo indekso reikšmė, kuri apibrėžta kaip banko atskleistų elementų skaičius, padalytas iš visų į indeksą įtrauktų elementų sumos. BSA atskleidimo indeksas apskaičiuotas pagal formulę:

$$BSA\ IND_{j,t} = \frac{\sum_{i=1}^n d_{i,j,t}}{\sum_{i=1}^n x_{i,j,t}}, \quad (1)$$

kur: $BSA\ IND_{j,t}$ – BSA atskleidimo indekso reikšmė banko j metais (t); $d_{i,j,t}$ – 1, jeigu elementas i atskleistas banko j metais (t); 0, jei jis neatskleidžiamas; $x_{i,j,t}$ – 1 visiems elementams i banko j metais (t), atsižvelgiant į tai, kad visi indekso elementai laikomi svarbiais.

Siekiant nustatyti kintamųjų tarpusavio ryšius, skaičiuojama koreliacija. Pearsono koreliacijos koeficientas (r) įvertina, kiek siūlomas ryšys tikėtinas, remiantis likutinės sklaidos aplink regresijos tiesę kiekybiniu įvertinimu: $r = 0$ – nėra koreliacijos; $r = 0,2-0,4$ – silpna koreliacija; $r = 0,4-0,7$ – vidutinė koreliacija; $r =$ nuo 0,7 iki 1,0 – stipri koreliacija; $r = 1,0$ arba $-1,0$ – puiki koreliacija (Nickson, 2020). Priežastiniam ryšiui tarp BSA atskleidžiamos informacijos ir tikėtinų tai lemiančių veiksnių tirti taikomas regresijos modelis:

$$BSA\ IND_{j,t} = \alpha_0 + \beta_1 \ln(TURTAS_{j,t}) + \beta_2 ROE_{j,t} + \beta_3 CET1_{j,t} + \beta_4 PSL_{j,t} + \varepsilon_{j,t}, \quad (2)$$

kur: $BSA\ IND_{j,t}$ – turinio analizės, taikant aukščiau aprašytą metodiką, priklausomasis kintamasis; nepriklausomieji kintamieji: $TURTAS_{j,t}$ – natūralus viso turto logaritmas (remiantis Bonsón, Bednárová, 2015 ir kt. tyrimais); $ROE_{j,t}$ – banko nuosavo kapitalo grąža; $CET1$ – CET1 rodiklis; $PSL_{j,t}$ – BSA ataskaitos puslapių skaičius.

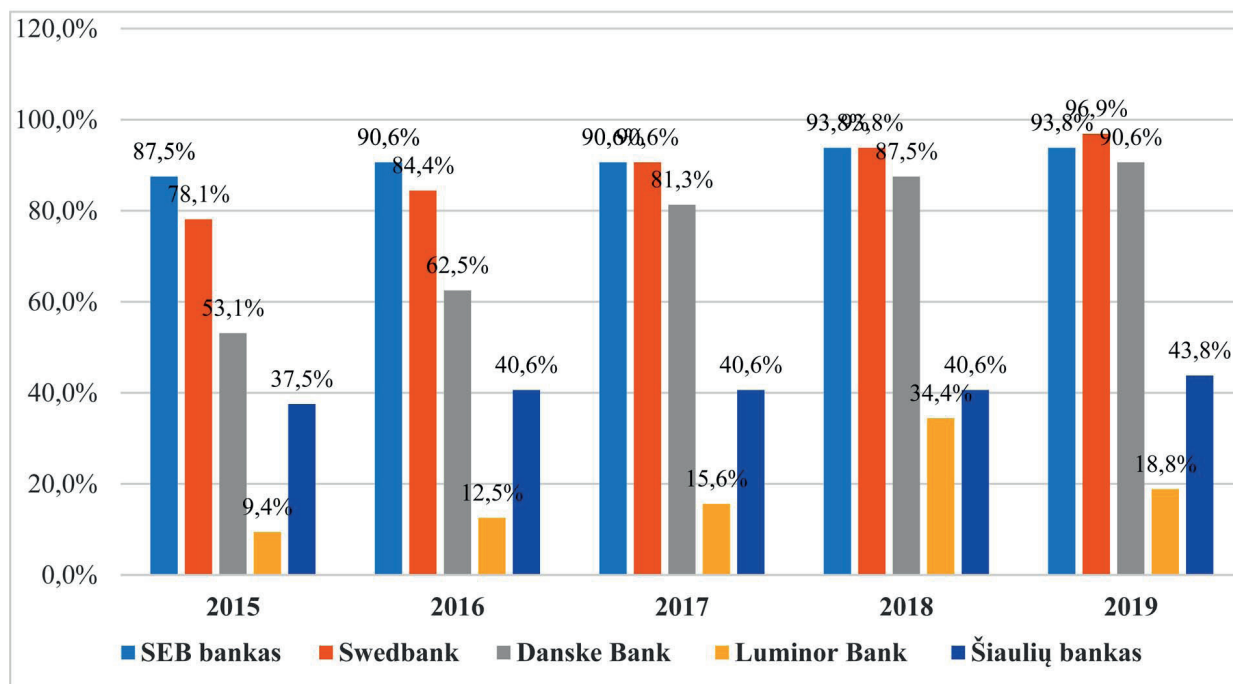
3. Tyrimo rezultatai

Bankų sektorių sudaro Lietuvoje įsteigti bankai, užsienio bankų filialai ir specializuoti bankai. Atliekant tyrimą (2020 metų pabaigoje) banko arba specializuoto banko licencijas turėjo 10 bankų, kaip užsienio bankų filialai veikė 7 bankai, pirminė šio tyrimo imtis sudarė 17 Lietuvoje veikiančių komercinių bankų, tačiau

tik 5 jų pagal aukščiau nustatytus kriterijus privalėjo rengti BSA ataskaitas: AB „Šiaulių bankas“, „Danske Bank“ Lietuvos filialas, „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyrius, AB „SEB bankas“ ir AB „Swedbank“.

Rinkdamos tyrimo duomenis rėmėmės metinėmis BSA ataskaitomis, kaip kiti panašių tyrimų autoriai (Lipunga, 2013; Darus, Mad, Nejati, 2015; Low, Klein, Pavicevac, 2020). Šios analizės sritys apima BSA ataskaitas, integruotas ataskaitas, paskirus skyrius metinėse / valdymo ir nefinansinėse ataskaitose, nes tai yra oficialūs ir nuoseklūs BSA informacijos šaltiniai (Lock, Seele, 2015), kuriuos bankai pateikia viešai, kaip to reikalaujama 2014/96/EU direktyvoje. Tuo atveju, jei bankas BSA ataskaitos nepaskelbė, atsižvelgta į ĮSA informaciją, įtrauktą į metinės / valdymo ataskaitos tvarumo skyrių. Jei užsienio banko filialas („Danske Bank“ Lietuvos filialas), atskleisdamas BSA, nukreipė į grupės ĮSA ataskaitas, analizuotos grupės ataskaitos.

1 paveiksle pateiktas tirtų BSA atskleidimo lygis 2015–2019 metais.

1 pav. Bankų socialinės atsakomybės atskleidimo lygis

Šaltinis: sudaryta autorių

SEB bankas ketverius metus (2015–2018 metais) dominavo atskleisdamas BSA informaciją. SEB banko BSA atskleidimo lygis nuo 87,5 % (2015 m.) pakilo iki 93,8 % (2018 m.). 2019 m. „Swedbank“ BSA atskleidimo lygis taip pat buvo gana aukštas (96,9 %): informacijos atskleidžia daugiau nei SEB bankas. SEB banko, „Swedbank“ ir „Danske Bank“ BSA atskleidimas kasmet augo. Šiuos tris bankus patronuoja užsienio bankai, kurių BSA ataskaitas už juos, vadovaudamasis ES 2014/95/EU direktyvos 1 straipsnio 3 pastraipos nuostatomis, teikia patronuojantis bankas. Šiaulių bankas atskleidė mažiau BSA informacijos nei „Danske Bank“: jo atskleidimo lygis visu nagrinėjamu laikotarpiu buvo žemesnis. Prasčiausiai BSA informaciją atskleidė „Luminor“ bankas: BSA atskleidimo lygis 2015 m. sudarė vos 9,4 %, vėliau stebėtas atskleidžiamos informacijos lygis pakilo ir 2018 m. jis siekė 34,4 %, tačiau 2019 m. nukrito ir siekė tik 18,8 %.

Bendras vidutinis BSA privalomo atskleidimo lygis sudaro 62,75 %. Tai reiškia, kad remiantis šio tyrimo pasirinkta BSA atskleidimo indekso skaičiavimo metodika bankai atskleidė 62,75 % visos galimos atskleisti informacijos. Rezultatai parodė, kad: 1) visi atrinkti komerciniai bankai metinėse ataskaitose atskleidė tam tikrą BSA; 2) visi bankai atskleidė BSA ir savanoriškai, kai tai dar nebuvo privaloma 2015–2016 metais; 3) visų BSA atskleidimo lygis kilo; 4) nors 2017 m. BSA atskleidimas tapo privalomas, kai kuriuose bankuose jis buvo nepakankamas.

Tyrimas atskleidė, kad „Swedbank“ ir SEB bankai, puoselėjantys ilgalaikes tvarumo tradicijas, yra daugiausia BSA atskleidžiantys bankai, beje, tas BSA atskleidimas atliekamas visos grupės. AB Šiaulių bankas yra vienintelis tirtas patrunuojantis bankas, kuris teikia konsoliduotas ataskaitas, tačiau BSA atskleidimo lygis dar gana žemas. Papildomai tyrimu nustatytos ir šios tendencijos:

- trys iš penkių nagrinėtų bankų nagrinėjamuoju laikotarpiu vadovavosi GRI sistema, vienas bankas – Danijos vykdomosios nutarties reikalavimais dėl finansinių ataskaitų teikimo kredito įstaigoms (DFPI), vienas visiškai nenurodė, kuo vadovaujasi;
- trys iš penkių nagrinėtų bankų nuo 2017 metų BSA ataskaitose pripažino SDG svarbą ir nurodė pagrindinį išsipareigojimą, įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus;
- vienas iš penkių nagrinėtų bankų (SEB bankas) 2015–2019 metų laikotarpiu laikėsi Pusiaujo principų. 2019 m. ir „Swedbank“ patvirtino Pusiaujo principus.

2015–2017 metais pasiektas vidutinis bendrasis BSA atskleidimo indeksas buvo didesnis (10, 5, 5 atitinkamai procentiniais punktais) nei vidutinis bankų sektoriaus BSA atskleidimo indeksas. 2018 m. bankų sektoriaus indeksas buvo didesnis už bendrąjį indeksą 1,8 punkto ir sudarė 71,4 %; 2019 m. bendrasis indeksas buvo didesnis už bankų sektoriaus indeksą 7,5 punkto. Šis rezultatas rodo, kad bankai atskleidė daugiau informacijos bendromis temomis nei konkretaus bankų sektoriaus temomis, kas iš esmės patvirtina anksčiau atliktų tyrimų išvadas. Tik Šiaulių banke skirtumas tarp bankų sektoriaus indekso ir bendrojo indekso yra mažiausias, tai reiškia, kad šis bankas paprastai atskleidžia labiau suderintą informaciją apie abi kategorijas, palyginti su kitais tirtais bankais. Tai sutampa su I. Lock'o, P. Seele'o (2015), A. ElAlfy'io, O. Weber'io (2019) tyrimų rezultatais.

Siekiant nustatyti ryšį, kiek BSA informacijos atskleidimas susijęs su tikėtiniais tai lemiančiais veiksniais, atlikta koreliacinė (2 lentelė) ir regresinė analizės (3 lentelė).

2 lentelė. Nepriklausomų kintamųjų koreliacijos

Nepriklausomieji kintamieji		ISA	TURTAS	ROE	CET1	PSL
ISA	Koreliacijos koef.	1	,445*	0,375	0,378	,817**
	Reikšmingumas		0,026	0,065	0,062	0,000
	N	25	25	25	25	25
TURTAS	Koreliacijos koef.	,445*	1	-0,298	,518**	0,077
	Reikšmingumas	0,026		0,148	0,008	0,714
	Stebėjimų skaičius	25	25	25	25	25
ROE	Koreliacijos koef.	0,375	-0,298	1	-0,167	,631**
	Reikšmingumas	0,065	0,148		0,425	0,001
	Stebėjimų skaičius	25	25	25	25	25
CET1	Koreliacijos koef.	0,378	,518**	-0,167	1	0,106
	Reikšmingumas	0,062	0,008	0,425		0,614
	Stebėjimų skaičius	25	25	25	25	25
PSL	Koreliacijos koef.	,817**	0,077	,631**	0,106	1
	Reikšmingumas	0,000	0,714	0,001	0,614	
	Stebėjimų skaičius	25	25	25	25	25

** kai $p < 0,01$; * kai $p < 0,05$.

Šaltinis: sudaryta autorių

Koreliacinės analizės rezultatai atskleidžia, kad tarp BSA atskleidimo indekso reikšmės ir banko turimo turto yra teigiamas statistiškai reikšmingas stiprus ryšys, todėl H1 hipotezę galima patvirtinti. Ši išvada atitinka ankstesnių E. Bonsón'o, M. Bednárová (2015) tyrimų išvadas.

Stebėdami, kaip kapitalo grąža (ROE) susijusi su BSA atskleidimo lygiu, pastebime, kad šie kintamieji nesusiję, tad H2 hipotezė atmetama. Tai iš esmės prieštarauja anksčiau N. Zhu ir kt. (2017) atlikto tyrimo išvadoms.

Be to, ir CET1 rodiklis nekoreliuoja su BSA atskleidimo lygiu. Remiantis gautais rezultatais, H3 hipotezė atmetama. Galimas šio rezultato paaiškinimas yra valstybės reglamentuoti ir nustatyti įpareigojimais bankams, kuriais nustatomi tam tikri minimalūs CET1 dydžiai, galiausiai sumažinantys lankstumo lygį atsižvelgiant į tai, kiek CET1 kapitalo bankas nori laikyti. Gautas rezultatas patvirtina E. Low, D. E. Klein'o, A. Pavicevac'o (2020) atlikto Europos bankų tyrimo išvadas, kur reikšmingas ryšys tarp BSA atskleidimo lygio ir CET1 nenustatytas.

Be to, nustatytas silpnas statistiškai reikšmingas BSA ryšys su puslapių, kuriuose pateikiama BSA informacija, skaičiumi. Kaip ir tikėtasi, ilgesnes ataskaitas skelbiantys bankai atskleidžia daugiau informacijos apie BSA veiklą. Gauti rezultatai patvirtino H4 hipotezę. Ši išvada sutampa su V. Muslu ir kt. (2019) išvadomis, kurie nustatė, kad BSA ataskaitos yra kokybiškesnės, kai jos yra ilgesnės arba turi daugiau skaitinio turinio.

3 lentelė. Regresijos rezultatai

Nepriklausomieji kintamieji	Reikšmė	Paklaida	t reikšmė	p reikšmė
Nuolatinė dedamoji	-2,266	0,543	-4,17	0,000
TURTAS	0,1485**	0,037	4,03	0,000
ROE	-0,025	0,503	-0,05	0,096
CET1	0,814	0,454	1,79	0,080
PSL	0,0173**	0,002	8,74	0,000

** kai $p < 0,01$; * kai $p < 0,05$.

Šaltinis: sudaryta autorių

Regresinės analizės rezultatai atskleidė, kad bankų turtas ir BSA ataskaitų puslapių skaičius yra ne tik susiję, bet ir daro poveikį BSA atskleidimo indeksui. Esant 82 % tikimybei, BSA atskleidimo indekso reikšmę galima apskaičiuoti pagal regresijos formulę:

$$BSA\ IND_{i,t} = -2,266 + 0,1485 * \ln(TURTAS_{i,t}) + 0,025 * ROE_{i,t} + 0,814 * CET1_{i,t} + 0,01732 * PSL_{i,t} \quad (3)$$

Galima daryti išvadą, kad pelningumas reikšmingos įtakos BSA atskleidimui neturi, t. y. tirti bankai neskatinami kelti BSA atskleidimo lygio, kad pateisintų savo pelną, BSA atskleidimas labiau priklauso nuo banko dydžio.

Išvados

Išanalizavus BSA atskleidimo empirinius tyrimus galima daryti išvadą, kad BSA atskleidimas aktualus visame pasaulyje, plačiai nagrinėjamas daugelyje šalių – tiek besivystančiose, tiek išsivysčiusiose. Bankai, savo veikloje taikantys ĮSA principus ir reikalavimus, atskleidžia informaciją apie BSA ir taip gauna didesnę socialinę ir ekonominę naudą, be to, pastebėta, kad valstybinis ĮSA ataskaitų reguliavimas prisideda prie didėjančio socialiai atsakingų bankų skaičiaus ir išsamesnių BSA ataskaitų teikimo. Tuo tarpu, kituose tyrimuose teigiama, kad bankai didžiąją savo ataskaitų dalį skiria tiesioginiam savo verslo veiklos poveikiui, pavyzdžiui, energijos, medžiagų naudojimui ar filantropinei veiklai, o BSA ataskaitose pateikta informacija investavimo veiklos socialinės ir aplinkos rizikos neatskleidžia.

2014/95/EU direktyvos reikalavimai iš esmės pradėjo privalomą BSA atskleidimo praktiką. Siekiant įvertinti Lietuvos BSA atskleidimo lygį pritaikytas BSA atskleidimo indeksas, kurį sudaro 32 bendrieji ir bankų sektoriui būdingi indekso elementai, pagrįsti GRI standartų, ES direktyvos bei Nefinansinių ataskaitų teikimo gairių deriniu.

Atlikus Lietuvos BSA atskleidimo tyrimą, nustatyta, kad nagrinėjamoju 2015–2019 metų laikotarpiu visi atrinkti komerciniai bankai metinėse ataskaitose atskleidė tam tikrą informaciją apie BSA ir šis atskleidimo lygis kilo. Visi didieji Lietuvos bankai atskleidė BSA savanoriškai, kai tai dar buvo neprivaloma 2015–2016 metais. Tačiau, nors 2017 metais BSA atskleidimas tapo privalomas, kai kuriuose bankuose jo lygis buvo nepakankamas. Vidutinis atrinktų BSA atskleidimo lygis siekė 62,75 %. GRI standartai – labiausiai paplitusi ir taikoma BSA ataskaitų teikimo sistema, dalis bankų įgyvendina darnaus vystymosi tikslus, vadovaujasi Pusiaujo principų rizikos valdymo bei su klimatu susijusios finansinės informacijos atskleidimo darbo grupės rekomendacijomis. Be to, tyrimas atskleidė, kad bankai pateikė daugiau informacijos bendromis nei konkrečiam bankų sektoriaus temomis. Tik 7-iose iš 25 tirtų ataskaitų bankai pateikė daugiau informacijos specifiniais, o ne bendraisiais bankų klausimais.

Šio tyrimo rezultatai patvirtina kai kurių ankstesnių tyrimų išvadas, nes atskleidžia teigiamą statistiškai reikšmingą vidutinio stiprumo banko dydžio ir BSA atskleidimo lygio tarpusavio ryšį. Be to, nustatytas reikšmingas ryšys tarp BSA atskleidimo ir puslapių, kuriuose pateikiama BSA informacija, skaičiaus. Tačiau, priešingai nei daugelyje ankstesnių tyrimų, šiame tyrime nenustatyta reikšmingo banko pelningumo, CET1 su BSA atskleidimo tarpusavio ryšio. Regresinė analizė atskleidė, kad banko turtas ir ataskaitų puslapių skaičius daro poveikį BSA atskleidimo lygiui.

Literatūra

- Abdillah, A., Husin, N. (2016). A Longitudinal Examination Corporate Social Responsibility Reporting Practices among Top Banks in Malaysia. *Procedia Economics and Finance*, 35(C), 10–16. Prieiga internete: <https://core.ac.uk/download/pdf/82143583.pdf>
- Beattie, V., McInnes, B., Fearnley, S. (2004). A Methodology for Analyzing and Evaluating Narratives in Annual Reports: A Comprehensive Descriptive Profile and Metrics for Disclosure Quality Attributes. *Accounting Forum*, 28 (3), 205–236.
- Birindelli, G., Intonti, M., Bilancia, M., La Torre, M., Malorni, M. (2015). Stakeholder Engagement: Some Empirical Evidence from a Sample of European Banks. *Research in Business and Management*, 2 (2), 11–33. Doi: 10.5296/rbm.v2i2.8047.
- Bonsón, E., Bednárová, M. (2015). CSR Reporting Practices of Eurozone Companies. *Revista de Contabilidad – Spanish Accounting Review*, 18 (2), 182–193.
- Carnevale, C., Mazzuca, M., Venturini, S. (2012). Corporate Social Reporting in European Banks: The Effects on a Firm's Market Value. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 19 (3), 159–177.
- Chih, H. L., Chih, H. H., Chen, T. Y. (2010). On the Determinants of Corporate Social Responsibility: International Evidence on the Financial Industry. *Journal of Business Ethics*, 93, 115–135. Doi: 10.1007/s10551-009-0186-x.
- Čiegis, R., Norkutė, R. (2012). Lietuvos bankų socialinė atsakomybė darnaus vystymosi kontekste. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 63, 19–33. Doi: 10.7720/MOSR.1392-1142.2012.63.2.
- Dagilienė, L., Leitonienė, Š., Šapkauskienė, A. (2016). Social Responsibility in Banking Sector: Declaration vs. Quality of disclosure. *20th EMAN Conference: Two Decades of Corporate Environmental and Sustainability Accounting – What has been Achieved?* Lüneburg, Germany, 22–23 September, 2016: proceedings / editor S. Schaltegger. Lüneburg: Leuphana University Lüneburg, 70–73.
- Danske Bank. (2020). *Socialinės atsakomybės ataskaitos*. Prieiga internete: <https://danskebank.com/investor-relations/reports>.
- Darus, F., Mad, S., Nejati, M. (2015). Ethical and Social Responsibility of Financial Institutions: Influence of Internal and External Pressure. *Procedia Economics and Finance*, 28(C), 183–189.
- ElAlfy, A., Weber, O. (2019). Corporate Sustainability Reporting: The Case of the Banking Industry. *Centre for International and Government Innovation*, CIGI Papers No. 211.
- Gamerschlag, R., Möller, K., Verbeeten, F. (2011). Determinants of Voluntary CSR Disclosure: Empirical Evidence from Germany. *Review of Managerial Science*, 5 (2–3), 233–262.
- Habek, P., Wolniak, R. (2016). Assessing the Quality of Corporate Social Responsibility Reports: The Case of Reporting Practices in Selected European Union Member States. *Quality & Quantity*, 50 (1), 339–420.

- Hassan, A., Harahap, S. (2010). Exploring Corporate Social Responsibility Disclosure: The Case of Islamic Banks. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 3 (3), 203–227. Prieiga internete: <https://doi.org/10.1108/17538391011072417>.
- Jasevičienė, F. (2012). The Ethics of Banking: Analysis and Estimates. *Ekonomika*, 91 (3), 101–116.
- Jušcius, V. (2009). Įmonių socialinė atsakomybė ir organizacijų tapatumas šiuolaikinės ekonominės krizės kontekste. *Economics & Management*, 14, 264–271.
- KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting. (2017). Prieiga internete: The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2017 (assets.kpmg).
- Krasodomska, J. (2015). CSR disclosures in the Banking Industry. Empirical Evidence from Poland. *Social Responsibility Journal*, 11 (3), 406–423. Doi: 10.1108/SRJ-02-2013-0019.
- Kwamena, M. N. (2017). Corporate Social Responsibility Reporting of Banks Operating in Ghana. *African Journal of Business Ethics*, 11 (2).
- Leitoniene, Š., Šapkauskienė, A. (2015). Quality of Corporate Social Responsibility Information. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 213, 334–339. Doi: 10.1016/j.sbspro.2015.11.547.
- Leitoniene, Š., Šapkauskienė, A. (2016). Information Disclosure in Corporate Social Responsibility Reports: The Case of Lithuanian Companies. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 88, 73–85.
- Lentner, C., Szegedi, K., Tibor, T. (2015). Corporate Social Responsibility in the Banking Sector, *Public Finance Quarterly*, 60 (1), 95–103.
- Lietuvos Respublikos Finansinių ataskaitų audito įstatymas. (1999). Birželio 15 d., Nr. VIII-1227. Vilnius. Prieiga internete: VIII-1227 Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito įstatymas (Irs.lt).
- Lipunga, A. M. (2013). Corporate Social Responsibility Reporting by Commercial Banks in Annual Reports: Evidence from Malawi. *International Journal of Business & Social Research*, 3 (9), 88–101. Prieiga internete: <https://doi.org/10.18533/ijbsr.v3i9.258>.
- Lock, I., Seele, P. (2015). Analyzing Sector-Specific CSR Reporting: Social and Environmental Disclosure to Investors in the Chemicals and Banking and Insurance Industry. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 22, 113–128.
- Low, E., Klein, D. E., Pavicevac, A. (2020). Corporate Social Responsibility Reports of European Banks – An Empirical Analysis of the Disclosure Quality and its Determinants. *Frankfurt School of Finance and Management*. EBI Working Paper Series, No. 56.
- LR Įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas. (2001). Lapkričio 6 d., Nr. IX-575. Vilnius. Prieiga internete: IX-575 Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas (Irs.lt).
- Luminor Bank. (2020). *Finansinės ataskaitos*. Prieiga internete: <https://luminor.ee/financial-reports>.
- Manes-Rossi, F., Tiron-Tudor, A., Nicolò, G., Zanellato, G. (2018). Ensuring More Sustainable Reporting in Europe Using Non-Financial Disclosure – De Facto and De Jure Evidence. *Sustainability*, 10 (4), 1–20.
- Maqbool, S., Zameer, M. N. (2018). Corporate Social Responsibility and Financial Performance: An Empirical Analysis of Indian Banks. *Future Business Journal*, 4 (1), 84–93.
- Mohammad, N. (2019). Integrated Reporting Practice and Disclosure in Bangladesh's Banking Sectors. *Indonesian Journal of Sustainability Accounting and Management*, 3 (2), 147–161. Prieiga internete: <https://doi.org/10.28992/ijssam.v3i2.91>.
- Muslu, V., Mutlu, S., Radhakrishnan, S., Tsang, A. (2019). Corporate Social Responsibility Report Narratives and Analyst Forecast Accuracy. *Journal of Business Ethics*, 154 (4), 1119–1142. Prieiga internete: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-016-3429-7>
- Nickson, C. (2020). *Linear Regression and Correlation*. Prieiga internete: <https://litfl.com/linear-regression-and-correlation>.
- Orazalin, N. (2019). Corporate Governance and Corporate Social Responsibility (CSR) Disclosure in an Emerging Economy: Evidence from Commercial Banks of Kazakhstan. *Corporate Governance*, 19 (3), 490–507. Doi: 10.1108/CG-09-2018-0290.
- Pasaulinė ataskaitų teikimo iniciatyva (GRI). (2020). Prieiga internete: <https://www.globalreporting.org/about-gri/>.
- Qoyum, A., Mutmainah, L., Setyono, J., Qizam, I. (2017). The Impact of Good Corporate Governance, Company Size on Corporate Social Responsibility Disclosure: Case Study of Islamic Banking in Indonesia. *Iqtishadia*, 10 (1), 103–159. Prieiga internete: <https://doi.org/10.21043/iqtishadia.v10i1.2549>.
- Ramdhony, D. (2015). Corporate Social Reporting by Mauritian Banks. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 5(2), 56–73.
- Rogošić, A. (2014). Corporate Social Responsibility Reporting of the Banks in Bosnia and Herzegovina, Croatia and Montenegro. *Theoretical and Applied Economics*, XXI (9), 9 (598), 71–82.
- Scaltrito, D. (2015): Assessing Disclosure Quality: A Methodological Issue, *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 11 (9), 466–475.

- SEB group. (2020). *Socialinės atsakomybės ataskaitos*. Prieiga internete: <https://sebgroup.com/about-seb/sustainability/how-we-work/annual-reporting>.
- Shen, C., Wu, M., Chen, T. Fang, H. (2016). To Engage or not to Engage in Corporate Social Responsibility: Empirical Evidence from Global Banking Sector. *Economic Modelling*, 55(C), 207–225.
- Šiaulių bankas. (2020). *Socialinės atsakomybės ataskaitos*. Prieiga internete: <https://sb.lt/lt/investuotojams/socialine-atsakomybe>.
- Soana, M. G. (2009). The relationship between Corporate Social Performance and Corporate Financial Performance in the Banking Sector. *Journal of Business Ethics*, 104(1), 133–148. Doi: 10.1007/s10551-011-0894-x.
- Swanton, T. B., Gainsbury, S. M., Blaszczyński, A. (2019). The Role of Financial Institutions in Gambling. *International Gambling Studies*, 19 (3), 377–398. Prieiga internete: <https://doi.org/10.1080/14459795.2019.1575450>.
- Swedbank, AB. (2020). *Socialinės atsakomybės ataskaitos*. Prieiga internete: <https://swedbank.com/sustainability/reporting-monitoring.html>.
- (UNDP) *United Nations Development Program*. (2020). Sustainable Development Goals, Sustainable Development Goals | UNDP.
- Van de Velde, E., Vermeir, W., Corten, F. (2005). Finance and Accounting: Corporate, Social Responsibility and Financial Performance. *Corporate Governance*, 5 (3), 129–138.
- Weber, O. (2017). *Impact Investing*, in *Routledge Handbook of Social and Sustainable Finance*. Edited by O. M. Lehner. London, United Kingdom, 83–85.
- Weber, O. (2018). The Financial Sector and the SDGs – Interconnections and Future Directions. *CIGI Papers*, 201, November, 1–32.
- Weber, O., Diaz, M., Schwegler, R. (2014). Corporate Social Responsibility of the Financial Sector – Strengths, Weaknesses and the Impact on Sustainable Development. *Sustainable Development*, 22 (5), 321–335.
- Zhu, N., Stjepcevic, J., Baležentis, T., Yu, Z., Wang, B. (2017). How does Corporate Social Responsibility Impact Banking Efficiency: A Case in China. *Economics and Management*, 20 (4), 70–87.

MANDATORY DISCLOSURE OF LITHUANIAN BANKS' SOCIAL RESPONSIBILITY

KRISTINA RUDŽIONIENĖ, ZITA GEDUTIENĖ
Vilnius University (Lithuania)

Summary

The global financial crisis in 2008 showed that the financial sector was not fully aligned with the widespread societal goal of a sustainable future. Banks have a unique role to play in the financial sector in achieving sustainable development goals. Banks are private companies. To make a profit, they use the resources entrusted to them by third parties, and their activities are based on public trust. This idea is based on dialogue with the stakeholders for economic, social and environmental issues and ethical behaviour. By disclosing information about their social responsibility (CSR), banks can manage risk more effectively and build up mutual trust, so it is very important to inform stakeholders efficiently about CSR. An analysis of previous empirical research revealed that no research has been conducted in Lithuania to establish the practice of disclosure of CSR of commercial banks. Therefore, it is important to determine the extent of the disclosure of CSR information in Lithuanian commercial banks.

Analysing the scientific literature, it was observed that the voluntary disclosure of CSR in financial statements is a very relevant topic in the 21st century, but the issue of corporate disclosure in individual sectors, in this case financial institutions, is less frequently addressed. In the last decade, quite a lot of empirical

research has been conducted on the voluntary disclosure of bank CSR in countries in Asia and the African region. Significantly fewer empirical studies on the disclosure of banks' CSR were found in European countries. In other cases, banks often fall into the sample of surveys that analyse all firms in general, but it is quite difficult to draw conclusions from these that are relevant to banks alone. In addition, with the exception of a few countries, most studies conducted in EU countries before 2017 analysed voluntary CSR disclosure, because they were unregulated and therefore optional. Since the entry into force of EU Directive 2014/95/EU in 2017, the disclosure of CSR has become mandatory for some companies; therefore, it is relevant to examine how companies, including banks, comply with this regulation.

The aim of the research was to evaluate the level and factors of mandatory disclosure of social responsibility in Lithuanian banks in the period 2015 to 2019, by setting the following tasks: to analyse empirical research performed on CSR disclosure in the world; to choose a research methodology for the disclosure of CSR; and to investigate the level and factors of CSR disclosure in Lithuanian banks between 2015 and 2019. The research methods used were: the analysis of scientific literature and empirical research, and the analysis of statistical description, correlation and regression.

EU Directive 2014/95/EU is an essential step in launching mandatory CSR disclosure. In order to assess the level of CSR disclosure in Lithuania, the CSR Disclosure Index was applied, which consists of 32 general and banking sector-specific index elements, based on a combination of GRI standards, the EU Directive, and non-financial reporting guidelines.

The study examines the CSR disclosure of the five largest Lithuanian banks (Swedbank, SEB, Luminor, Šiaulių bankas and the Lithuanian arm of Danske Bank), which have had to disclose non-financial information since 2017. All these commercial banks disclosed some CSR in their annual reports. All the banks disclosed CSR voluntarily when disclosure was not yet mandatory in 2015 and 2016. The results show that in the analysed period of 2015 to 2019, the disclosure of CSR by banks increased, but not significantly. However, although CSR disclosure became mandatory in 2017, it was not enough in some banks. GRI standards are the most commonly used CSR reporting system, and some banks implement the Sustainable Development Goals (SDGs). The study also revealed that banks provided more information on general topics than on specific banking sector topics. In only seven of the 25 reports surveyed did the banks provide more information on specific banking issues than on general ones.

The results of the study confirm previous studies, as they show a positive, very significant and strong relationship between a bank's size and the level of CSR disclosure. This also established a significant relationship between the CSR disclosure index and the number of pages containing CSR information. However, contrary to the results of most previous studies, the study did not find any significant relationship between a bank's return on equity (ROE), CET1 ratio and the CSR disclosure index. In addition, this in-depth analysis builds on previous research, and further expands knowledge of banks' CSR disclosure practices. The regression analysis also showed that a bank's size (assets) and the number of pages in reports have an impact on the level of CSR disclosure.

KEY WORDS: *social responsibility, disclosure, banks, Lithuania.*

JEL CODES: M14, G21.

Gauta: 2021-11-15

Priimta: 2021-11-30

Pasirašyta spaudai: 2022-01-10